

تاریخ: ۱۴۰۵/۴/۷
شماره: .....

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

دستورالعمل نگهداشت پیشگیرانه تجهیزات پزشکی

شمارنده سلولی

(Hematology Analyzer / Cell Counter)

نگارش ۱

تصویب کننده	تایید کننده	تهیه کننده
دکتر علی علیزاده سرپرست اداره کل تجهیزات و ملزومات پزشکی	دکتر محسنی رئیس اداره نگهداشت	مهندس احمد پیراوند کارشناس اداره نگهداشت
	دکتر مهدی علاءالدین معاون فنی	

دستورالعمل نگهداشت دستگاه شمارنده سلولی^۱

(Hematology Analyzer / Cell Counter)

مقدمه

دستگاه سل کانتر (Cell Counter) یا آنالایزر هماتولوژی، دستگاهی تخصصی برای شمارش دقیق سلول‌های خونی و تعیین پارامترهای مرتبط با خون‌شناسی است. این دستگاه برای اندازه‌گیری پارامترهایی مانند تعداد گلبول‌های قرمز (RBC)، تعداد گلبول‌های سفید (WBC)، پلاکت‌ها (PLT)، هموگلوبین (HGB) و هماتوکریت (HCT) استفاده می‌شود.

کارایی اصلی: تشخیص انواع کم‌خونی، عفونت‌ها، اختلالات انعقادی (پلاکتی) و پایش سلامت کلی سیستم خونساز بدن. این دستگاه به دلیل سرعت بالا و دقت زیاد، جایگزین روش‌های شمارش دستی (لام) شده است.

انواع دستگاه سل کانتر

۱. دستگاه‌های ۳-دیف (Part Diff-۳): گلبول‌های سفید را به ۳ دسته اصلی (لنفوسیت‌ها، مونوسیت‌ها و گرانولوسیت‌ها) تقسیم می‌کنند.
۲. دستگاه‌های ۵-دیف (Part Diff-۵): پیشرفته‌تر هستند و گلبول‌های سفید را به ۵ زیرگروه اصلی (نوتروفیل، لنفوسیت، مونوسیت، ائوزینوفیل و بازوفیل) تفکیک می‌کنند.
۳. دستگاه‌های تمام‌اتوماتیک و فوق‌سریع: معمولاً در آزمایشگاه‌های مرجع که حجم بالای نمونه دارند استفاده می‌شوند و گاهی با سیستم‌های اسمیرساز یا رنگ‌آمیزی خودکار ترکیب شده‌اند.

قطعات و اجزای اصلی

ساختار سل کانترها معمولاً شامل موارد زیر است:

- واحد نمونه‌گیر (Sampler): محلی که نمونه خون لوله‌گیری شده در آن قرار می‌گیرد تا دستگاه آن را مکش کند.

---

^۱ با تشکر از همکاری و همراهی شرکت‌های فن‌آوری آزمایشگاهی، الکترونیک پزشکی پیشرفته و آریا هوشمند

- سیستم رقیق کننده (Diluter): بخش هیدرولیک دستگاه که خون را با محلول‌های خاص (رقیق کننده یا Diluent) مخلوط می‌کند تا سلول‌ها برای شمارش آماده شوند.
- محفظه شمارش (Counting Chamber/Aperture): بخشی که از طریق روش امپدانس الکتریکی (تغییر جریان عبوری هنگام عبور سلول) یا فلوسایتومتری (لیزر)، سلول‌ها را شناسایی و شمارش می‌کند.
- سنسورها و دکتورها: تشخیص دهنده‌های نوری یا الکتریکی که ویژگی‌های سلول را تحلیل می‌کنند.
- سیستم شستشو (Waste/Cleaning System): پمپ‌ها و مسیرهایی که بعد از هر آزمایش، محفظه را برای نمونه بعدی تمیز می‌کنند تا از آلودگی متقاطع جلوگیری شود.
- پردازشگر و نمایشگر: برد الکترونیکی که داده‌های سنسورها را تحلیل کرده و نتیجه را در قالب نمودارها (هیستوگرام) و اعداد نمایش می‌دهد.
- پرینتر داخلی: برای چاپ گزارش نتایج.

مسئولیت‌ها

اپراتور / کاربر دستگاه

- روشن و آماده‌سازی صحیح دستگاه
- بررسی روزانه وضعیت عمومی دستگاه
- کنترل معرف‌ها و مواد مصرفی
- انجام کنترل کیفی و Background Check
- تمیزکاری روزانه و شستشوی دستگاه
- ثبت خطاها و اقدامات انجام شده
- گزارش مشکلات به مسئول فنی

مسئول فنی / سوپروایزر

- نظارت بر حسن اجرای SOP
- بررسی نتایج کنترل کیفی
- تصمیم‌گیری درباره توقف استفاده از دستگاه
- هماهنگی با سرویس کار یا مهندسی پزشکی

مهندسی پزشکی / نمایندگی کمپانی

- انجام سرویس دوره‌ای و PM
- رفع خرابی‌های تخصصی
- تعویض قطعات مستهلک
- کالیبراسیون تخصصی
- ثبت مستندات سرویس

نکات ایمنی

- تمام نمونه‌های خون، بالقوه عفونی تلقی شوند.
- استفاده از دستکش، روپوش و در صورت نیاز ماسک و محافظ چشم الزامی است.
- از تماس مستقیم با خون، معرف‌ها و ضایعات خودداری شود.
- ضایعات خونی و مایعات دستگاه طبق دستورالعمل پسماند زیستی دفع شوند.
- از باز کردن قسمت‌های داخلی دستگاه بدون مجوز خودداری شود.
- هنگام نظافت و سرویس، در صورت لزوم دستگاه خاموش و از برق جدا گردد.
- از مواد شوینده غیرمجاز استفاده نشود.

تجهیزات و مواد مورد نیاز

- دستکش یکبار مصرف
- دستمال بدون پرز
- محلول شستشو/کلینر مجاز دستگاه
- دیلوئنت (Diluent)
- لایز (Lyse)
- کلینزر / Cleaner
- کنترل‌های هماتولوژی (Low, Normal, High)
- کالیبراتور
- آب مقطر در صورت نیاز دستگاه
- فرم‌های ثبت کنترل کیفی ، سرویس و نگهداری
- محلول ضدعفونی مجاز برای سطوح خارجی

شرایط محیطی مناسب

- دستگاه روی میز صاف، محکم و بدون لرزش قرار گیرد.
- از نور مستقیم خورشید، گردوغبار و رطوبت زیاد دور باشد.
- دما و رطوبت محیط در محدوده توصیه شده شرکت سازنده حفظ شود.
- تهویه مناسب برقرار باشد.
- استفاده از UPS توصیه می شود.
- اطراف دستگاه فضای کافی برای گردش هوا و دسترسی سرویس وجود داشته باشد.

چک لیست بررسی های پیش از شروع کار (Pre-operational Check)

ردیف	حوزه بررسی	موارد مورد بررسی
۱	وضعیت ظاهری	سلامت بدنه دستگاه/ عدم وجود نشتی مایعات/ عدم وجود آلودگی خون یا معرف روی سطوح/ سلامت کابل برق و اتصالات الکتریکی
۲	وضعیت معرف ها (Reagents)	موجود بودن حجم کافی (دیلوئنت، لایز و کلینر)/ بررسی تاریخ انقضای تمام معرف ها/ اطمینان از اتصال صحیح شلنگ ها به مخازن/ عدم وجود حباب، نشتی یا انسداد در مسیرهای انتقال
۳	سیستم ضایعات (Waste)	بررسی سطح مخزن ضایعات/ تخلیه مخزن در صورت نیاز/ اطمینان از اتصال محکم مسیر Waste
۴	وضعیت عملکردی	روشن شدن صحیح دستگاه/ عدم نمایش پیام خطای اولیه/ انجام موفقیت آمیز Self-check در هنگام روشن شدن

پروتکل راه اندازی و کنترل کیفی روزانه (Start-up & کنترل کیفی)

مرحله	اقدام / فرآیند	جزئیات و ملاحظات
۱	راه اندازی (Start-up)	روشن کردن دستگاه طبق دستورالعمل سازنده/ تکمیل فرآیند Warm-up و Self-test/ انجام چرخه شستشوی اولیه (در صورت نیاز)
۲	بررسی Background	بررسی دستگاه در حالت بدون نمونه/ اگر Background خارج از محدوده بود: شستشو انجام شود، مسیرها و Aperture بررسی گردد. در صورت تداوم، دستگاه باید از سرویس خارج شود.
۳	اجرای کنترل کیفی	اجرای کنترل های هماتولوژی در سه سطح (Low, Normal, High) / ثبت نتایج در فرم یا نرم افزار مخصوص / بررسی نمودارهای Levey-Jennings
۴	تأیید نهایی	قانون طلایی: تا زمانی که کنترل کیفی تأیید نشده است، ممنوع است نتایج بیماران گزارش شود.

پروتکل کالیبراسیون (Calibration Protocol)

شرایط انجام کالیبراسیون	توضیحات
نصب و راه اندازی	هنگام نصب اولیه دستگاه در محل
پس از تعمیرات	بلافاصله پس از انجام سرویس اساسی یا تعویض قطعات حساس
مشکلات عملکردی	پس از مشاهده انحراف (Drift) پایدار در نتایج کنترل کیفی
برنامه زمان بندی شده	مطابق با برنامه دوره ای تعیین شده توسط شرکت سازنده

دستورالعمل اقدامات حین کار (Operational Actions)

موضوع	اقدام لازم	هشدار / نکته
مدیریت نمونه	استفاده از نمونه های مناسب با اختلاط کافی / استفاده از خون هیپارینه و بدون لخته / مخلوط کردن آرام نمونه های EDTA قبل از آنالیز	پذیرش ممنوع: نمونه های لخته یا نامناسب / جلوگیری از خطا: از ورود حباب هوا به مسیر نمونه گیری خودداری شود.
بررسی نتایج مشکوک	در صورت مشاهده نتایج غیر منطقی، فلک های (Flags) غیر عادی یا هیستوگرام / اسکرگرام غیر طبیعی	نمونه باید مجدداً بررسی شود. / در صورت نیاز، اسمیر محیطی تهیه و بررسی میکروسکوپی انجام شود.
مدیریت خطا	بررسی فوری هر گونه پیام خطا، گرفتگی یا اختلال عملکرد	پیام های خطا نباید نادیده گرفته شوند.

پروتکل پایان شیفت و نظافت (End-of-Shift)

ردیف	اقدام	هدف
۱	شستشو و پاک‌سازی	اجرای برنامه Shut Down یا Daily Cleaning / شستشوی مسیرهای نمونه با محلول مجاز
۲	مدیریت ضایعات	بررسی و تخلیه مخزن ضایعات (در صورت نیاز)
۳	نظافت ظاهری	تمیز کردن سطح خارجی دستگاه / پاک‌سازی کامل آثار خون یا معرف از روی بدنه
۴	مستندسازی و وضعیت نهایی	ثبت تمامی خطاها و اقدامات اصلاحی انجام شده / قرار دادن دستگاه در وضعیت Standby یا خاموش کردن طبق دستورالعمل

برنامه نگهداری دوره‌ای (Maintenance Schedule)

بازه زمانی	اقدامات مورد نیاز	مسئولیت / نوع سرویس
روزانه	بررسی ظاهری و سطح معرف‌ها / بررسی مخزن ضایعات / انجام Background Check و کنترل کیفی / اجرای شستشوی روزانه و تمیزکاری سطوح / ثبت وضعیت دستگاه	اپراتور آزمایشگاه
هفتگی	تمیز کردن پروب نمونه و جایگاه نمونه / اجرای برنامه Cleaning عمیق تر / بررسی مسیرهای مایع (نشتی / انسداد) و اتصالات / بررسی کیفیت مکش و تخلیه	اپراتور / مسئول فنی
ماهانه	تحلیل روند نتایج کنترل کیفی و خطاهای تکرارشونده / بازبینی وضعیت Aperture/Flow Cell و سنسورها / بررسی پمپ‌ها، تیوب‌ها و اتصالات / هماهنگی برای سرویس دوره‌ای (PM)	مسئول فنی
دوره‌ای تخصصی	سرویس مسیرهای مایع، تعویض تیوب‌ها و اورینگ‌ها / تمیزکاری تخصصی Chamber-Aperture / بررسی سیستم خلأ / فشار، بردها و کالیبراسیون تخصصی / به‌روزرسانی نرم‌افزار	مهندسی پزشکی / نماینده کمپانی

راهنمای عیب‌یابی و اقدامات اصلاحی (Troubleshooting Guide)

هشدار / اقدام نهایی	اقدامات اولیه (First Aid)	نوع خطا / مشکل
در صورت تداوم، تماس با سرویس.	تکرار شستشو و بررسی آلودگی داخلی / بررسی کیفیت کلینر و معرف‌ها / بررسی انسداد Aperture	Background بالا
ممنوع: استفاده از اجسام نوک‌تیز. در صورت رفع نشدن، توقف کار.	اجرای برنامه Unclog-Clean / استفاده از محلول مجاز سازنده	گرفتگی پروب یا Aperture
عدم گزارش نتیجه تا بررسی علت.	بررسی نمونه (لخته، همولیز، اختلاط) تکرار آزمایش و بررسی کنترل کیفی کالیبراسیون / تهیه اسمیر خون (در صورت نیاز)	نتایج غیر منطقی
بررسی اتصالات فیزیکی.	بررسی پروب، پمپ و مسیرهای مایع / چک کردن وجود حباب هوا و نشتی‌ها	خطای مکش نمونه
تماس با مسئول فنی یا سرویس.	ثبت کد خطا و بررسی دفترچه راهنما / راه‌اندازی مجدد (در صورت مجاز بودن)	خطای مکرر دستگاه

پروتکل مستندسازی و فرم‌های لازم

نوع مستند	موارد الزامی برای ثبت
فرم‌های ثبت	فرم کنترل کیفی / فرم کالیبراسیون، فرم نگهداری روزانه / فرم ثبت خرابی و اقدامات اصلاحی، فرم Background
اطلاعات اجباری در هر ثبت	تاریخ و ساعت دقیق / نام اپراتور انجام‌دهنده / وضعیت دستگاه در شروع کار و وضعیت معرف‌ها / نتایج (Background / کنترل کیفی) و خطاهای مشاهده شده / اقدامات اصلاحی انجام شده و پیگیری‌های مربوط به سرویس

چک لیست روزانه دستگاه

ردیف	مورد کنترل	وضعیت	توضیحات
۱	سلامت ظاهری دستگاه	☐ مناسب / ☐ نامناسب	
۲	وضعیت کابل برق و اتصالات	☐ مناسب / ☐ نامناسب	
۳	حجم کافی Diluent	☐ دارد / ☐ ندارد	
۴	حجم کافی Lyse	☐ دارد / ☐ ندارد	
۵	حجم کافی Cleaner	☐ دارد / ☐ ندارد	
۶	وضعیت مخزن ضایعات	☐ مناسب / ☐ نیاز به تخلیه	
۷	انجام Background Check	☐ انجام شد / ☐ انجام نشد	
۸	نتیجه Background	☐ قابل قبول / ☐ غیر قابل قبول	
۹	انجام کنترل کیفی	☐ انجام شد / ☐ انجام نشد	
۱۰	نتیجه کنترل کیفی	☐ قابل قبول / ☐ غیر قابل قبول	
۱۱	وجود پیام خطا	☐ خیر / ☐ بله	
۱۲	شستشوی پایان کار	☐ انجام شد / ☐ انجام نشد	
۱۳	ثبت اطلاعات در فرم	☐ انجام شد / ☐ انجام نشد	

نام اپراتور: _____

نکات جانبی و ملاحظات

- استفاده از محلول‌های اصلی یا مورد تایید کارخانه برای دستگاه
- بررسی ماهیانه چاه ارت ساختمان و ارت در پریز های اتصال دستگاه در محل بهره برداری
- بررسی ۶ ماهه دستگاه های برق اضطراری (یو پی اس ها) از لحاظ اتصال صحیح جهت فاز و نول و ارت و کارایی لازمه در زمان قطع و نوسان برق
- بررسی ماهیانه محل نگهداشت مصرف های دستگاه شامل محلول ها و لوله های نمونه گیری
- استفاده از کابل برق سه رشته برای دستگاه. (اتصال ارت حتما داشته باشد)
- داشتن حداقل ۵۰ سانتیمتر فضای باز از طرفین و بالای دستگاه
- حداکثر طول توصیه شده برای لوله فاضلاب (waste) ۳ متر و برای محلول ایزوتون ۱ متر
- تعیین محل مناسب محلول‌ها
- دمای مناسب برای عملکرد مطلوب دستگاه : ۱۵ - ۳۰ درجه سانتیگراد (دمای مطلوب : ۲۳ درجه).
- میزان رطوبت قابل قبول : ۳۰٪ - ۸۵٪.
- اجتناب از قرار دادن دستگاه در معرض تابش نور مستقیم آفتاب.
- وجود شرایط مناسب از نظر تهویه
- خودداری از نصب دستگاه در نزدیکی تجهیزات که امواج با فرکانس بالا و نویز ایجاد می کنند (رادیو ، سانتیفریژ ، ...)